

Hoe past een evaluatiebeleid in een taalbeleid?

1. Waarom is een evaluatiebeleid een deel van een taalbeleid?

Aangezien een taalbeleid op een school draait rond de taalontwikkeling van de leerlingen, dient het hand in hand te gaan met een evaluatiebeleid. Dit evaluatiebeleid kan erop gericht zijn om na te gaan wanneer taal een hinderpaal vormt bij het evalueren van de leerlingen. Op die manier kan je verhinderen dat minder taalvaardige leerlingen benadeeld worden tijdens evaluatiemomenten. Anderzijds kan het evaluatiebeleid er ook op gericht zijn om na te gaan hoe de taalontwikkeling evolueert binnen een klas of een school. Op die manier kan het taalbeleid worden bijgestuurd opdat de mogelijkheden van de taalontwikkeling kunnen worden geoptimaliseerd. Dat draagt bij tot zowel het leren van het Nederlands als het leren van andere vakinhouden. Dat sluit ook aan bij onderstaande definitie voor taalbeleid (uit Van den Branden (2010) - *Handboek taalbeleid basisonderwijs*).

Taalbeleid is de structurele en strategische poging van een schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen met het oog op het bevorderen van hun algehele ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten.

1

Een taalbeleid heeft als doel om de concrete klaspraktijk aan te passen aan de **taalleerbehoeften** van de leerlingen met het oog op het bevorderen van hun algehele ontwikkeling. Daarom is het een essentiële voorwaarde dat het team zicht heeft op het talig kapitaal van de leerlingen. Zicht krijgen op het aanwezige talig kapitaal bij de leerlingen kan door evaluatie. Die evaluatie kan informatie verschaffen op basis waarvan er beslissingen genomen kunnen worden over de manier waarop leerkrachten hun onderwijs verder inhoudelijk en didactisch aanpassen. Door die aanpassingen en de gerichte ondersteuning van leerkrachten hebben alle leerlingen meer kansen om de taaldoelen te bereiken en om verhoogde **onderwijsresultaten** te behalen. Het evalueren en opvolgen van de taalontwikkeling van de leerlingen is dus een cruciaal aspect van een taalbeleid op school.

Het evaluatiebeleid krijgt gaandeweg vorm binnen het schoolteam door stil te staan bij de vraag **waarom** men voor een bepaalde evaluatievorm kiest op een bepaald moment, in een bepaalde context, voor een specifiek doel en een specifieke doelgroep. Vooraleer toegelicht wordt hoe je concreet kunt stilstaan bij die vragen, worden eerste enkele voorwaarden geschetst om tot een evaluatiebeleid te komen dat door het hele schoolteam gedragen wordt.

2. Voorwaarden om met het team tot een evaluatiebeleid te komen

2.1 Zorg voor de leerkracht

De vijf vragen doorlopen met je team is een hele klus en vraagt de nodige **bereidwilligheid en flexibiliteit van je team**. Elk team heeft andere kenmerken en binnen elk team heersen er andere dynamieken. Een team kan bestaan uit teamleden die over heel wat kennis van zaken beschikken en perfect op de hoogte zijn van elkaars kennen en kunnen. Anderzijds kan een team bestaan uit teamleden met evenveel kennis van zaken maar die echter veel minder zicht hebben op elkaars kennen en kunnen. Nog een ander team bestaat misschien uit leerkrachten die zoekend zijn en open staan voor vernieuwing of uit leerkrachten waarbij het invoeren van een vernieuwing op heel wat weerstand stuit.

Misschien herken je jouw team hierin of ziet jouw team er nog helemaal anders uit. Hoe je team ook gewoon is te werken en welke dynamieken er ook gangbaar zijn binnen je team, het is belangrijk een **veilig klimaat** voor elke leerkracht te garanderen. Bij elke vernieuwing of aanpassing heeft elke leerkracht het recht zich **ondersteund te voelen**. Een leerkracht die het gevoel heeft te mogen uitproberen, reflecteren, uitzoeken hoe een vernieuwing werkt, zal zich des te meer gemotiveerd voelen.

Er rust dus een belangrijke taak bij de directeur of zorgcoördinator om een idee te krijgen van wat leeft binnen het team. Het verzamelen van bestaande kennis en vaardigheden die als inspiratie en begeleiding kunnen dienen om samen te leren, om uit te wisselen etc. is een cruciale taak.

Voldoende **tijd nemen** om in kaart te brengen wie wat doet rond evaluatie, wie goede en mindere ervaringen heeft met een bepaalde evaluatievorm etc. is belangrijk. Leerkrachten die ervaring hebben met werken met bijvoorbeeld een **portfolio** kunnen andere leerkrachten toelaten in hun klas om zo hun **expertise te delen**. Ze kunnen bijvoorbeeld ook getuigen van geslaagde lespraktijken of samen met leerkrachten die er minder of niet in bedreven zijn, uitzoeken hoe het voor hen zou kunnen werken. Op die manier kunnen zij hun team stimuleren en aanmoedigen.

2.2 Doelstellingen formuleren op drie niveaus

Om te garanderen dat het merendeel van het team dezelfde visie op evaluatie heeft, dat elke leerkracht zich ondersteund weet en dat elke leerkracht eventuele oefenkansen krijgt en kan terugkoppelen en reflecteren met collega's, dienen er doelstellingen geformuleerd te worden op drie niveaus: leerlingen-, leerkracht- en schoolniveau. De doelstellingen op de drie niveaus zijn sterk met elkaar **verbonden**. Met je team een antwoord zoeken op de vragen (waarom?, wat?, hoe?, wie? en wanneer?) doe je onder andere vanuit de vraag wat de evaluatie van de competenties Nederlands oplevert voor het leren van de leerlingen. Het is dan ook vanuit die vraag dat een team doelstellingen formuleert binnen het taalbeleid. Het eerste niveau is immers het niveau van de leerlingen. **Wat willen we bereiken met de leerlingen?** Om een antwoord te krijgen op de doelstelling die je wilt bereiken, lever je als leerkracht inspanningen in de klas. Dat zijn de doelstellingen op leerkracht- of klasniveau. De ondersteuning die je daarvoor nodig hebt als leerkracht, kunnen vertaald worden in doelstellingen op schoolniveau.

Door te werken met drie niveaus wordt evaluatie in een breder daglicht gesteld: nadenken over de evaluatie van de leerlingen zet ook aan tot nadenken over de eigen klaspraktijk, over de

taalvaardigheidsdoelen én over praktijken op schoolniveau rond het werken aan de taalvaardigheid van de leerlingen.

3

3. De taalvaardigheid van de leerlingen in kaart brengen a.d.h.v. vijf vragen

Om de onderwijspraktijk te kunnen aanpassen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen dienen eerste de taalleerbehoeften zelf in kaart gebracht te worden. Via evaluatie kan er nagegaan worden in welke mate de leerlingen al taalvaardig zijn. Door concreet aan de slag te gaan met het in kaart brengen van de taalvaardigheid van de leerlingen, kunnen er bijkomende vragen rijzen. In de tekst [Wat is breed evalueren?](#) worden volgende vragen besproken: Waarom wil je evalueren? Wat wil je evalueren? Hoe kun je evalueren? Wanneer wil je evalueren? Wie doet uitspraak over de competenties? Wat zijn de evaluatiecriteria? Wat doe ik met de bekomen gegevens?

Zoals eerder aangehaald, wordt best het **hele schoolteam** betrokken bij het uitwerken van het taalbeleid. De betrokkenheid van het schoolteam is des te groter wanneer het schoolteam participeert in **alle fasen** van het evaluatie-/taalbeleid. Als leerkrachten inzicht hebben in waarom en hoe ze evalueren, is de kans groter dat ze hun evaluatiepraktijk kunnen vormgeven in die richting. In wat volgt overlopen we hoe je het bespreken van elke vraag kunt aanpakken in je team.

3.1 Waarom competenties Nederlands evalueren?

Elk evaluatie-instrument wil iets anders in kaart brengen. Het is daarom belangrijk om stil te staan bij de vraag waarom je wilt evalueren. Wat je wilt bereiken met je evaluatie heeft namelijk gevolgen

voor welke evaluatie-instrumenten je zult inzetten. Evaluatie kan **drie verschillende functies** vervullen:

- 1) **Informer** over de taalontwikkeling van een leerling:
 - Om leerlingen, ouders, collega's van het schoolteam of anderen in te lichten.
- 2) **Ondersteunen van de taalontwikkeling** van een leerling:
 - Om leerlingen inzicht te doen krijgen in hoe ze hun eigen leerproces kunnen stimuleren
- 3) **Beslissingen** te nemen in functie van **doorstroom**:
 - Om een beslissing te nemen bij de overgang van kleuter- naar lager onderwijs en van lager naar secundair onderwijs, in functie van zittenblijven, studiekeuze, doorverwijzing of externe hulpverlening.

Om **eenduidig** te werken binnen je schoolteam én om een eenduidig signaal te geven naar leerlingen toe, is het aangewezen om met je team een visie te ontwikkelen over het evaluatiebeleid. Binnen deze visie kan één van de drie bovenstaande functies benadrukt worden bij de evaluatie van de competenties Nederlands. Indien het bevorderen van het leerproces van de leerling het belangrijkste is, dan zal de tweede functie centraal staan.

Volgende mogelijkheden beschrijven **hoe je dit binnen je team concreet kunt aanpakken**. Overweeg goed welke manier van aanpakken het beste kan werken binnen jouw team. Een combinatie van verschillende mogelijkheden, aangevuld met eigen ideeën kan uiteraard ook!

- **Mogelijkheid 1 - een brainstorm op basis van de definitie van taalbeleid:**

De leerkrachten zitten samen in groepen en krijgen de definitie van taalbeleid volgens Van den Branden:

'Taalbeleid is de structurele en strategische poging van een schoolteam om de onderwijspraktijk aan te passen aan de taalleerbehoeften van de leerlingen met het oog op het bevorderen van hun algehele ontwikkeling en het verbeteren van hun onderwijsresultaten' (Van den Branden, 2010).

Vertrekkend van die definitie brainstormen de groepjes over waartoe evaluatie van de competenties Nederlands zou worden uitgevoerd. De begeleider van de groep kan extra vragen stellen om tot de drie mogelijkheden van evaluatie te komen.

- **Mogelijkheid 2 - een brainstorm op basis van het begrip evaluatie:**

De leerkrachten zitten samen in groepen en krijgen een groot blad waarop ze notities maken bij een brainstorm rond het thema 'evaluatie'. De begeleider van elke groep tracht de woorden te groeperen volgens de drie mogelijke functies van evaluatie.

- **Mogelijkheid 3 - een brainstorm op basis van citaten:**

De leerkrachten zitten samen in groepen en krijgen kaartjes waarop onderstaande citaten van leerkrachten staan. De leerkrachten overleggen wat ze, op basis van de citaten, meenemen als redenen om de competenties Nederlands te evalueren op hun school.

- *‘Evaluatie is voor mij hét middel om in communicatie te treden met de ouders. Resultaten meedelen en uitleg verschaffen aan de ouders is essentieel. Zo hebben ook zij zicht op de evolutie bij hun kinderen.’*
- *‘Evaluatie is begeleidend en beoordelend. Ik wil mijn leerlingen begeleiden door hen geregeld feedback te geven zodat ze hun leerproces kunnen bijsturen. Na al de kansen die ze gedurende een heel schooljaar hebben gekregen, kan ik een gemakkelijker oordeel geven over hun taalvaardigheid.’*
- *‘Ik vind een aanvangstoets over de algemene taalvaardigheid van de leerlingen belangrijk. Zo weet ik in welke richting ik mijn klaspraktijk kan aanpassen.’*
- *‘Evaluatie is voor mijn leerlingen een uitgelezen kans om inzicht op te doen in wat ze al kunnen en in wat ze nog niet kunnen. Als ze daar zelf zicht op hebben, is hun motivatie om te leren groter.’*
- *‘Evaluatie en lesgeven loopt soms hand in hand. Als ik met mijn leerlingen criteria opstel voor het schrijven van een uitnodiging voor een feestje, dan ben ik eigenlijk aan het lesgeven tegelijkertijd.’*

3.2 Wat wil je evalueren?

De bedoeling van bovenstaande oefening is dat het team tot de conclusie komt dat men evaluatie in een ideale situatie voor **meerdere doeleinden** gebruikt. Idealiter zal een team evalueren om het leerproces te kunnen bijsturen, om een (eind)oordeel te kunnen geven en om stof te hebben tot communicatie met o.a. leerlingen en ouders. De volgende vraag is dan wat je precies wilt evalueren of welke competenties je wilt nagaan. Daarvoor kan je het volledig [raamwerk](#) raadplegen waarin de competenties die invloed hebben op de taalvaardigheid van de leerlingen opgenomen zijn. Indien er op school al gebruik gemaakt wordt van bestaande evaluatie-instrumenten, dan kun je in [dit document](#) meteen een zicht krijgen op de competenties die ermee nagegaan worden. In één oogopslag zie je meteen ook welke competenties niet geëvalueerd worden. Voor de volledigheid kun je in dit schema ook andere, zelfontwikkelde instrumenten onderbrengen, waardoor je een zicht kunt krijgen op de hiaten, met andere woorden, aan welke competenties tot nog toe geen aandacht besteed werd bij de evaluatie.

Verder kan er met de verschillende leerkrachten uit het schoolteam gediscussieerd worden over onderstaande vragen om zo een gedeelde visie te ontwikkelen over wat er geëvalueerd moet worden. Op die manier wordt er ook aandacht besteed aan de continuïteit binnen het evaluatiebeleid over de zes leerjaren heen. In het scenario [Hoe krijg je een lijn in je evaluatiebeleid?](#) kun je daarover meer informatie vinden. Door samen te overleggen welke accenten je wilt leggen in het evaluatiebeleid doorheen het lager onderwijs kom je tot een schoolbreed evaluatiebeleid.

- 1) **Wat moeten je leerlingen precies kennen/kunnen (d.i. productevaluatie¹)? Welke leerdoelen stel je voorop? Welke competenties wil je in kaart brengen?**

Met productevaluatie kan de leerkracht nagaan of een leerling de doelstellingen bereikt die verwachten worden dat hij kan bereiken.

- 2) **Hoe krijg je zicht op de manier waarop de doelstellingen werden gerealiseerd (d.i. procesevaluatie²)?**

Het product is het resultaat van een heel proces en informatie daarover kan de leerkracht op weg helpen bij het zoeken naar een gerichte invulling van de lessen en de leerling meer inzicht geven in hoe ver hij staat.

- 3) **Waar is de leerling al goed in, wat zijn de sterktes van de leerling? Over welke talige competenties beschikt een leerling al?**

Vaak wordt alleen gekeken naar de mate waarin een leerling voldoet aan de vooropgestelde doelstellingen en naar waar hun tekorten zich situeren. Als leraar tracht je best te vertrekken vanuit een positieve invalshoek: voor alle leerlingen is het belangrijk hun zelfbeeld positief te houden, evaluatie mag dus geen afstraffing zijn.

3.3 Hoe kun je evalueren?

Nu het team weet waarvoor de evaluatie zal ingezet worden en het een zicht heeft op de doelen die het wil evalueren, kan het in een volgende stap uitzoeken **welke evaluatievorm** de beste is om te beantwoorden aan de redenen van evaluatie en aan de doelen die geëvalueerd worden. In de praktijk wordt best gekozen voor verschillende vormen van evaluatie. Op die manier worden zoveel mogelijk competenties die het talig handelen ondersteunen, in kaart gebracht. Hieronder staan enkele vragen die je op weg helpen bij het zoeken naar geschikte evaluatievormen.

Wil je met je team uitzoeken hoe je als team aan de slag kan gaan met informatie die de leerlingen meebrengen uit de kleuterschool m.b.t. hun taalcompetenties? Of hoe je de competenties Nederlands in kaart kunt brengen bij het begin van het lager onderwijs? Het scenario [Hoe breng je de competenties Nederlands in kaart aan het begin van het eerste leerjaar?](#) helpt je op weg.

Wil je met je team uitzoeken hoe je de competenties Nederlands van **anderstalige nieuwkomers** kunt evalueren? Of hoe je uitzoekt welke vaardigheden nauwgezet kunnen opgevolgd worden? Of hoe je de anderstalige nieuwkomer zelf een zicht laat krijgen op zijn leerproces? Het scenario [Hoe breng je de taalontwikkeling van anderstalige nieuwkomers in kaart?](#) helpt je op weg.

Met betrekking tot het evalueren van luistervaardigheid en taalbeschouwing worden er handvatten aangereikt in volgende scenario's: [Hoe kun je luistervaardigheid evalueren?](#) en [Hoe kun je taalbeschouwing evalueren?](#)

3.4 Wanneer wil je evalueren?

Het schoolteam dient zich ook de vraag te stellen wanneer het de competenties Nederlands in kaart wil brengen. Zo maakt een team bewuste keuzes over hoe vaak er geëvalueerd wordt, over hoe

¹ Bij productevaluatie wordt nagegaan of een leerling heeft bereikt wat van hem verwacht wordt. Hierbij wordt enkel het uiteindelijke resultaat bekeken.

² Bij procesevaluatie wordt gekeken naar de manier waarop de doelstellingen nagestreefd en gerealiseerd werden. Dit gebeurt via het systematisch inwinnen van informatie over het verloop van het leerproces.

uitgebreid de evaluatie- en feedbackmomenten zijn, over de [duur van toetsperiodes](#), over de keuze voor [permanente](#), dan wel summatieve evaluatie³, over of de tijd die het team investeert in evaluatie de gegevens oplevert die het wil bekomen via de evaluatie.

3.5 Wie is betrokken bij evaluatie?

Bij de evaluatie van de competenties Nederlands (waartoe de evaluatie ook leidt, wat er ook geëvalueerd wordt, welke evaluatievorm gebruikt wordt en welke tijd de evaluatie inneemt), kunnen verschillende partners betrokken worden.

Onderstaande scenario's helpen je op weg om **leerlingen** nauwer te betrekken bij de evaluatie:

- [Hoe betrek je leerlingen bij hun leerproces?](#) Daar verneem je hoe je samen met de leerlingen criteria kunt bepalen voor een bepaalde taalkaak, hoe de leerlingen hun eigen leerproces kunnen evalueren en opvolgen, hoe ze elkaar kunnen evalueren en wat de rol van de leerkracht daarbij is.
- [Hoe ga je aan de slag met een portfolio?](#) Daar kun je lezen over verschillende soorten portfolio's en hoe ze zinvol kunnen ingezet worden bij het in kaart brengen van de taalcompetenties van de leerlingen.

Wil je met je team uitzoeken hoe je verschillende **collega's en ouders** kunt betrekken bij de evaluatie van de competenties Nederlands? Het scenario [Hoe ga je aan de slag met de resultaten van breed evalueren?](#) biedt je concrete tips. Wil je nagaan hoe je rapport je brede manier van evalueren kan weergeven, klik dan [hier](#).

³ "De bedoeling van summatieve evaluatie is een beoordeling van de leerprestaties, leeruitkomsten of leerproducten aan het einde van het onderwijsleerproces (bv. bij afgeronde gehelen van leerstof). (...) De summatieve evaluatie gaat na of en in welke mate de leerling(/...) de gestelde leerdoelen heeft bereikt en legt dat vast, meestal in de vorm van een score." (Janssens, 2012: 124).